

Az ötvenhatéves császár.

Mindenki megfordult utánok a Lindén alatt, mikor a Kronprinz két serdülő fiával a császár palotájából jövet, közeli saját palotájába átment. Daliás alak, 1870. legendáinak egyik hőse, a „nagy” Vilmos egyik palatinja és a liberális néprétegek eszményképe volt Frigyes, a Kronprinz, a később boldogtalan száznapos császár.

Az angol királyné leánya volt a feleség, a németifőjő Eduárd sógora volt. Igaz, hogy akkor, mikor én láttam sűrűn Berlinben 1872-től 1878-ig a trónörökös és gyermekeit, még csak Párisban mulató óvákirály volt a walesi herceg, aki sűrűn pumpolta száraföldi barátait, pl. a híres Hirsch bárót, felekezeti különbség nélkül. Még akkor nem felt Anlial, és Frigyes nem is inaugurálta volna azt a tengerre szálló, gyarmatosító, flottaépítő politikát, amely Angliában felkeltette az új konkurens elleni fanatikus gyűlöletet. De már Anglia fölébredt, akkorára késő volt.

Akkorára megteremtette a trónörökös fiatalon császárrá lett fia a német hadi flottát, megteremtette a német nép a maga kereskedelmi hajóhadát. A kereskedő hajók forgalma lehetetlen mértékben fejlődött, a hadihajók fejlődése nyomon követte.

Ez a császár uralkodó programjának beteljesülése.

Az angolszövetségi viágháború ennek a fénynek el nem kerülhető árnya. De e nélkül a fény nélkül a német nemzet viágtörténe i fejlődése képzelhetetlen volt. Szükségesszerű dolog volt a leszámolás Angliával. Nem Németország kezdte a háborút, mert neki nem volt sietős. Anglia kezdte, de későn, mert a német haderővel sem szárazon, sem vízen nem tud mérkőzni.

Szárazon nem: ezt tudta minde ki.

De vízen sem: ezt nem tudta senki, csak a császár és Tirpitz.

Az angolok tengeri monopóliumának szappanbuboréka szétpattant.

A császár programja győz.

Minden eztendően ő maga szerkesztette meg a világ hadihajóinak kimutatását. Azt gondolták: nagy ur, lehetnek bogarai.

Próbálták vele az angolok alkudni: ilyen arány, olyan arány legyen a hajóhadak közt. Alkudott velük. Az ő hajója keve ebb, de német tudomány, német mérnök, német karakter, német matróz van rajta. Csodát mivel a német nemzet. Ebben a csatában hit a császár. Ez uralkodói érdeme, értéke, nagysága.

Ez és három évtized békemunkája. Hihetetlen ipari fejlődés, mérhetetlen vagyoni emelkedés, pénzügyi készség, amely bámulatra ragadja a világot. És ebben a békemunkában a világ legnagyobb szabású tudományos intézménye, a Kaiser Wilhelm Tartományi laboratóriumokkal, ujszültesű tudományok felkarolásával, az akadémiák hagyományos vaskalaposságának kizárásával.

A császár születésnapját üli meg a német nemzet és mi, hűséges szövetségesei. Lelentett az idén minden ünneplést. A vérmezőn nem parádét akar, hanem győzelmet.

Meglesz a győzelem. Az óceánokon megszűnik az angol kalózsármó. Régi római példára a császár Britannicus lesz: Vivat Q. Iulius Britannicus!

A császár ötvenhatéves. Diadalmas harcok dicsőséges intézése közepette ünnepli a hatalmas német nép a nagy császár születésnapját. A világtörténelmi nevezetességre emelkedettdátum — 1859. január 27. — melletti mi, hű és vele küzdő szövetségese sem mehetünk el öröm és meghatottság nélkül.

A nagy évfordulónak jelentőségéhez mérten áldozni kívánván, itt közöljük Vilmos császár életének eseményekben gazdag történetét. Külön cikkben ismertetjük külpolitikáját és hazánkhoz való szívélyes viszonyát.

Vilmos (II.), Frigyes Vilmos Viktor Albert, német császár és porosz király, született Berlinben 1859. január 27-én, mint Frigyes Vilmos trónörökös (utóbb III. Frigyes császár) és neje, Viktória, angol hercegnő elsőszülött fia. Apja nemesak katonai nevelésben részesítette, hanem nyilvánosan végeztette vele a casseli gimnázium felső osztályait, ahol a herceg Hinzpeter felügyelete alatt az érettségi vizsgát is letette (1877. januárjában). Egy hónappal később magyartja, I. Vilmos császár az I. gyalog-gárdaezredben hadnaggyá tette; egyúttal azonban szülei a bonni egyetemre küldték, hol Vilmos jogot s államtudományt hallgatott s a mellett a burschok életével is megismerkedett. 1879 őszén visszajött Potsdamba és ezentúl kizárólag a katonai pályának szentelte magát. 1884 február 14-én Gothában Augusta Viktória schleswig-holstein-sonderburg - augustenburgi hercegnővel váltott jegyet, kit 1881 február 27-ikén Berlinben nől vett. 1881-ben őrnagyi rangra emelkedvén, gárdahuszárokhöz helyezték át; 1883-ban a gárdatüzérezredhez került; 1885-ben ezredese és parancsnoka lett a gárda-huszárezrednek, nemsokára pedig altábornokká és hadcsatálpáncsnokká léptették elő. 1882. óta Achenbach vezetése alatt a közigazgatás ágaiban szerzett ismereteket, 1886 óta pedig Bismarck kancellár, kinek főlénye előtt ifjúkori lelkesedéssel meghajolt, a külügy titkárságába engedte őt bepillantani. A politikába nem avatkozott. Rajongóan szeretett nagyapját nemsokára apja is követte a sirba és így a korona (1888 június 15.) ő reá szállott. A nagy tehetségekkel felruházott, de nem kevésbé nagy becsvágytól és tetterőtől áthatott ifjú fejedelmet az a hír előzte meg, hogy hadi babér után sóvárog. A hadsereghez és hajóhadhoz intézett manifesztumai igazolni látszottak e föltevést, de három nappal később „Népemhez!” intézett proklamációjában megfogadta, hogy a béke fejedelme, a szegények és elnyomottak oltalmazója, a jog őre, az isteni félelem és igazi vallásosság őre leend. Ugyaníly szellemben nyilatkozott a birodalmi gyűlésnek 1888 június 25-én történt megnyitására, ahol 22 német fejedelem jelenlétében ígéretet tett az alkotmány megtartására. A belügyi politikában egyideig minden a régi nyomon haladt. Ugy hogy a Puttkamerfele reakciónárius párt várakozásaiban épen úgy csalódott, mint Stöcker és antisemita hívei.

A közigazgatás terén is tett Vilmos újításokat; a közoktatás terén pedig (saját tapasztalásából merítvén) szűkebb korlátok közé szorította a holt nyelvek tanítását, a nyelvtanítás módját is módosítani kívánta és a modern nyelvek, a hazai történelem és a testgyakorlat tanítását intenzívebbé tette. A tanügy reformját a szociális kérdés megoldására tett kísérletek követték. Mindenre vállalkozó lelke századunknak a legfontosabb mozgalmaival is próbált megbirkózni. Hogy a munkásokat a szocializmus bukókorától visszatartsa, az állami hatalom nagy segédforrásaival maga karolta fel a munkások helyzetének javítását. 1890 február 4-én Bismarck kancellárhoz és a orosz minisztériumhoz leiratokat intézett, melyekben ebbeli elhatározását tudatta. Az egybehívott konferencián személyesen elnökölt és maga nyitotta meg 1890 februárjában a nemzetközi konferencia üléseit is. Csak hogy a kilátásba vett utra és módra nézve Bismarck herceg, ki az utóbbi években rendőri nyomás és ostromlapolat alatt tartotta a szocialistákat, nem értett egyet urával, aminek folyán köztük már régebben lappangó ellentét kitörésre jutott. A magát nélkülözhetetlennek képzelő, ellenmondást nem igen tűrő kancellár elvégül nagy multjához nem méltóan és sok porosz hazafi őszinte fájdalmára, lemondani és távozni volt kénytelen; de nem bírván elviselni a reá kényszerített tétlenséget, kiméletlen nyilatkozataival, nemkülönben a porosz politikát kompromittáló leleplezéseivel ugyan-

csak próbára tette a császár türelmét. Néhány év multán a császár a duzzogó kancellárt annyira-amennyire kiengesztelte. Ami azonban magát a szociális reformot illeti, az fele uton megfeneklett és nem békítette ki a munkásokat a létező viszonyokkal. Megbízható, tömör középpártot teremtenie Bismarck utódának Caprivinek (1890—94.) ép oly kevéssé sikerült, mint Hohenlohe hercegnek (1894 óta). A főuri ellenzék körül csoportosuló agráriusok zugolódása Vilmos császár ismételt személyes közbelépése dacára sem csillapodott. Miquel pénzügyi reformjának pedig épen úgy nem kedvez a hangulat, amint a császár leghőbb óhajának: a hajóhad újabb szaporításának, nemkülönben a nagyobb szabású gyarmatpolitikának, bár tagadhatatlan, hogy Németország külkereskedelme és tekintélye az utolsó évtizedekben az idegen földrészeket tetemesen emelkedett.

1897 október 18-án részt vett atyjának Wiesbadenben emelt emlékszobra leleplezése ünnepén. 1898. augusztus 2-án megjelent nejével Friedrichshagenban, Bismarck ravatalánál, majd a szokásos norvégiai utazására rándult. 1898 októberében a császárnéval Konstantinápolyon át a szentföldet látogatta meg, hol fölszentelték az új evangélikus templomot, a katolikusoknak pedig Domitio Sanctae Mariae nevű telket adományozta egy új templom építésére. 1899 augusztus 18-án megjelent Saint-Privatban, hol a porosz első gárdaezred által az 1870—71. hadjáratban (Gravelotti csata) elesett társainak emelt emléket leleplezték. 1899. őszén az angol udvart kereste fel. 1901 januárjában megülte Königsbergben a porosz királyság fennállásának 200-ik évfordulóját; onnan pedig Londonba sietett beteg nagyanyjához, aki őt ez alkalommal angol tábornagygyvá nevezte ki. A Kinába küldött hadi expedíció és Waldersee főparancsnok sikereire katonai érdemjelt alapított a kínai harcok számára. A Kinával kötött béke értelmében Csun császári hercegnek (Sühnprinz) vezekelnie kellett Berlinben a császár színe előtt.

1902 elején Henrik öccsét küldte el az északamerikai Unióba. Május 9-én megszűntette az elzász-lotharingiai diktátor-törvény-cikkelyt. A keleti határon lakó lengyelekkel ellenben nyomban reá a bizalom ellentétét éreztette, amidőn Marienburgban a Jánosrendi ovagok egykori várában mondott beszédében az „ismét elbizakodottságra vete-medő” lengyeleket a németek megtorlásával megfenyegette. A nyáron ujra norvég utra kelt és aközben Waldeck-Rousseau volt francia miniszterelnökkel találkozott. Megelőzőleg a perzsa saht, utóbb pedig a dán trónörökös fogadta Berlinben. 1903-ban Vilmos császár előbb a dán császárt kereste fel, majd pedig két idősebb fiával Rómába látogatott el, halo (májusban) mind III. Viktor Emanuel, mind XIII. Leó pápával érintkezett.

November 7-én műtétnek kellett magát alávetnie (a hangszalagokon polip képződött, melytől Schmidt dr. megszabadította). 1904 márciusában Vigóban a spanyol királlyal találkozott, március végén pedig az olasz királlyal Nápolyban. Midőn a bajor centrum-párti a művészeti célokra követelt hitelt saját kormányától megtagadta, a császár a sajátjából ajánlotta föl ezt az összeget. Luitpold régensnek, mely intézkedés formájában sok bajor sérelmet látott. Az amerikai Egyesült-Államoknak felajánlott Nagy Frigyes-szobor sem jutott el Washingtonba, mert a nagy köztársaság fejedelmek szobrai nem tűri meg a maga földjén, Róma városa ellenben hálával fogadta a neki fölajánlott Goetheszobrot. Busch Vilmoshoz, az agg német humoristához táviratával a császár némi keserűséget okozott a klerikálisoknak, míg a Delitzsch „Biblia és Bálbel” művében hangoztatott merész és orthodoxia-ellenes nézetek kétségbevonása, de még inkább a jezsuiták kizárását elrendelő törvény visszavonása (1904 március) a liberális protestánsok soraiban támasztott ellenmondást. Utóbbiak egyébiránt már Spahn M., a katolikus történetirónak